QuickNotes

FREE STUDY NOTES · PDF

UGC NET Paper 2

Nepali · नेपाली (034)

Complete revision notes — all 10 units

10 units | Tables & formulas | Key revision points

01 नेपाली भाषाको उत्पत्ति र विकास
02 प्राथमिक र माध्यमिक काल
03 भानुभक्त र मोतीराम
04 आधुनिक कविता: लेखनाथ, देवकोटा, सम
05 उपन्यास
06 कथा र नाटक
07 भारतीय नेपाली साहित्य
08 समकालीन धारा
09 व्याकरण र छन्द
10 समालोचना र लोकसाहित्य

getquicknotes.com

Edition: November 2026

CONTENTS

What's inside

Ten units of focused revision notes. Each unit ends with a box of key revision points.

01 **नेपाली भाषाको उत्पत्ति र विकास** — खस भाषादेखि आधुनिक नेपालीसम्म। 3

02 **प्राथमिक र माध्यमिक काल** — वीरकाव्य, भक्तिकाव्य र प्रारम्भिक गद्य। 4

03 **भानुभक्त र मोतीराम** — आदिकवि र युवाकवि। 5

04 **आधुनिक कविता: लेखनाथ, देवकोटा, सम** — नेपाली कविताका तीन ठूला नाम। 6

05 **उपन्यास** — सामाजिक उपन्यासदेखि आधुनिक उपन्याससम्म। 7

06 **कथा र नाटक** — नेपाली कथा र रङ्गमञ्च। 8

07 **भारतीय नेपाली साहित्य** — दार्जिलिङ, सिक्किम, आसाम र उत्तर-पूर्व। 9

08 **समकालीन धारा** — आयामेली, अस्वीकृत, नारीवादी र दलित लेखन। 10

09 **व्याकरण र छन्द** — नेपाली व्याकरण, छन्द र अलङ्कार। 11

10 **समालोचना र लोकसाहित्य** — नेपाली समालोचना र लोकसाहित्य अध्ययन। 12

How to use these notes

- Read one unit at a time, then test yourself with its key revision points.
- Make your own short notes on topics you find difficult.
- Units follow the main areas of the official syllabus — the exact unit list can change between sessions.
- Always check the latest syllabus and notices on the official UGC NET portal: **ugcnet.nta.ac.in**.

UNIT 01

नेपाली भाषाको उत्पत्ति र विकास

खस भाषादेखि आधुनिक नेपालीसम्म।

- नेपाली भारोपेली परिवारको भारतीय आर्य भाषा हो; यसको पुरानो नाम खस कुरा, गोर्खाली, पर्वते।
- भारतमा नेपाली — साहित्य अकादेमीद्वारा मान्यता (1975); संविधानको आठौँ अनुसूचीमा समावेश (71औँ संशोधन, 1992)।
- पहिलो नेपाली व्याकरण — जे. ए. एटन, 'ए ग्रामर अफ द नेपालीज ल्याङ्ग्वेज' (1820)।

★ मुख्य सम्झनुपर्ने बुँदा

- पुरानो नाम — खस कुरा, गोर्खाली।
- आठौँ अनुसूची — 1992।
- साहित्य अकादेमी मान्यता — 1975।
- पहिलो व्याकरण — एटन (1820)।

UNIT 02

प्राथमिक र माध्यमिक काल

वीरकाव्य, भक्तिकाव्य र प्रारम्भिक गद्य।

- प्राथमिक काल — सुवानन्ददास ('पृथ्वीनारायण' प्रशस्ति), वीरकाव्य र प्रशस्ति काव्य।
- भक्तिधारा — वसन्त शर्मा ('कृष्णचरित्र'), इन्दिरस, यदुनाथ पोखरेल।
- प्रारम्भिक गद्य — 'भाषावंशावली', प्रारम्भिक अनुवाद र सनदपत्र।

★ मुख्य सम्झनुपर्ने बुँदा

- 'कृष्णचरित्र' — वसन्त शर्मा।
- प्राथमिक काल — वीरकाव्य।
- भक्तिधारा — कृष्णभक्ति।
- सनदपत्र — प्रारम्भिक गद्य।

UNIT 03

भानुभक्त र मोतीराम

आदिकवि र युवाकवि।

- भानुभक्त आचार्य — 'आदिकवि'; 'भानुभक्तीय रामायण' (अध्यात्म रामायणको नेपाली रूपान्तर); 'वधूशिक्षा'।
- मोतीराम भट्ट — 'युवाकवि'; भानुभक्तको जीवनी लेखी रामायण छापे (1887); 'गोरखा भारत जीवन' पत्रिका; नेपाली गजलका प्रवर्तक।
- भानु जयन्ती — असार 29।

★ मुख्य सम्झनुपर्ने बुँदा

- आदिकवि — भानुभक्त।
- युवाकवि — मोतीराम भट्ट।
- भानुभक्तको जीवनी — मोतीराम।
- नेपाली गजल प्रवर्तक — मोतीराम।

UNIT 04

आधुनिक कविता: लेखनाथ, देवकोटा, सम

नेपाली कविताका तीन ठूला नाम।

कवि	उपाधि / प्रमुख कृति
लेखनाथ पौड्याल	'कविशिरोमणि'; 'तरुण तपसी', 'ऋतुविचार'
लक्ष्मीप्रसाद देवकोटा	'महाकवि'; 'मुनामदन', 'शाकुन्तल' (महाकाव्य), 'सुलोचना'
बालकृष्ण सम	'नाट्यसम्राट'; 'मुकुन्द इन्दिरा', 'प्रह्लाद'
सिद्धिचरण श्रेष्ठ	'युगकवि'

★ **मुख्य सम्झनुपर्ने बुँदा**

- कविशिरोमणि — लेखनाथ।
- महाकवि — देवकोटा।
- 'मुनामदन' — देवकोटा।
- नाट्यसम्राट — बालकृष्ण सम।

UNIT 05

उपन्यास

सामाजिक उपन्यासदेखि आधुनिक उपन्याससम्म।

- रुद्रराज पाण्डे — 'रूपमती' (1934) — सामाजिक यथार्थवादी उपन्यासको सुरुवात।
- लीलबहादुर क्षेत्री — 'बसाइँ' (1957) — आसामका नेपाली लेखक।
- पारिजात — 'शिरीषको फूल' (मदन पुरस्कार 1965)।
- इन्द्रबहादुर राई (दार्जिलिङ) — 'आज रमिता छ'; लेखनमा 'तेस्रो आयाम' आन्दोलन।

★ मुख्य सम्झनुपर्ने बुँदा

- 'रूपमती' — रुद्रराज पाण्डे।
- 'बसाइँ' — लीलबहादुर क्षेत्री।
- 'शिरीषको फूल' — पारिजात।
- 'आज रमिता छ' — इन्द्रबहादुर राई।

UNIT 06

कथा र नाटक

नेपाली कथा र रङ्गमञ्च।

- गुरुप्रसाद मैनाली — 'नासो' (1935); आधुनिक नेपाली कथाका अग्रणी।
- विश्वेश्वरप्रसाद कोइराला — मनोवैज्ञानिक कथा ('दोषी चस्मा')।
- नाटक — बालकृष्ण सम, भीमनिधि तिवारी, गोपालप्रसाद रिमाल ('मसान')।

★ मुख्य सम्झनुपर्ने बुँदा

- 'नासो' — गुरुप्रसाद मैनाली।
- मनोवैज्ञानिक कथा — वि. प्र. कोइराला।
- 'मसान' — गोपालप्रसाद रिमाल।
- नाटक — बालकृष्ण सम।

UNIT 07

भारतीय नेपाली साहित्य

दार्जिलिङ, सिक्किम, आसाम र उत्तर-पूर्व।

- नेपाली साहित्य सम्मेलन, दार्जिलिङ (1924) — सूर्यविक्रम ज्ञवाली, पारसमणि प्रधान।
- पारसमणि प्रधान — नेपाली भाषाको मानकीकरण र पाठ्यपुस्तक; 'भाषा-संस्कृति'मा योगदान।
- अगमसिंह गिरी (कवि), इन्द्रबहादुर राई, लीलबहादुर क्षेत्री — भारतीय नेपाली लेखक।

★ मुख्य सम्झनुपर्ने बुँदा

- नेपाली साहित्य सम्मेलन — 1924।
- सूर्यविक्रम ज्ञवाली — इतिहासकार।
- पारसमणि प्रधान — भाषा मानकीकरण।
- अगमसिंह गिरी — कवि।

UNIT 08

समकालीन धारा

आयामेली, अस्वीकृत, नारीवादी र दलित लेखन।

- तेस्रो आयाम (1963) — इन्द्रबहादुर राई, ईश्वरबल्लभ, बैरागी काइँला।
- रल्फा, अस्वीकृत जमात र स्वच्छन्दतावादी धारा।
- नारीवादी र सीमान्त लेखन — पारिजात, बानिरा गिरी।

★ मुख्य सम्झनुपर्ने बुँदा

- तेस्रो आयाम — 1963।
- बैरागी काइँला — आयामेली कवि।
- नारीवादी — पारिजात, बानिरा गिरी।
- रल्फा — गीत र विद्रोह।

UNIT 09

व्याकरण र छन्द

नेपाली व्याकरण, छन्द र अलङ्कार।

- व्याकरण — शब्दवर्ग, लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष; कारक र विभक्ति।
- शास्त्रीय छन्द — शार्दूलविक्रीडित, शिखरिणी, मन्दाक्रान्ता; लोकछन्द — भ्याउरे, सवाई।
- अलङ्कार — अनुप्रास, यमक (शब्दालङ्कार); उपमा, रूपक, उत्प्रेक्षा (अर्थालङ्कार)।

★ मुख्य सम्झनुपर्ने बुँदा

- भ्याउरे — लोकछन्द।
- सवाई — लोकछन्द।
- शिखरिणी — शास्त्रीय छन्द।
- उपमा — अर्थालङ्कार।

UNIT 10

समालोचना र लोकसाहित्य

नेपाली समालोचना र लोकसाहित्य अध्ययन।

- समालोचक — रामकृष्ण शर्मा, ईश्वर बराल, वासुदेव त्रिपाठी।
- लोकसाहित्य — लोकगीत (मालश्री, असारे, सालैजो), लोककथा, उखान-टुक्का।
- आख्यान सिद्धान्त, रस सिद्धान्त र पश्चिमी समालोचना (अरस्तु, संरचनावाद)।

★ मुख्य सम्झनुपर्ने बुँदा

- मालश्री — दसैँको गीत।
- असारे — रोपाइँ गीत।
- उखान-टुक्का — लोकसाहित्य।
- समालोचक — रामकृष्ण शर्मा।

QuickNotes

Learn Quickly. Prepare Smartly.

More free study notes

Free PDFs for UGC NET Paper 1, every Paper 2 subject, IBPS RRB and SSC CHSL — no sign-up.

www.getquicknotes.com

Free for personal study — not for sale. You may share this PDF unchanged and free of charge.

QuickNotes is an independent educational platform. It is not affiliated with, endorsed by or connected to the University Grants Commission (UGC), the National Testing Agency (NTA) or any government examination authority. These are original revision notes; always refer to the official notification for exam dates, eligibility, pattern and syllabus.

Found a mistake? Email support@getquicknotes.com · Edition: November 2026